

XLV.

GOTHANAE,
ATQVE
EVANGELICAE ECCLE-
SIAE VNIVERSAE

TRIA SVPERIORIS SECVLI LVMINA PRIORA,
SVPREMI PATRIORVM SACRORVM ANTISTITES,
BALTHASAR GVALTHERVS,
SALOMO GLASSIVS,
IO. CHRISTIANVS GOTTERVS,
cum studiis, factis, meritis, & fatis,
ad explenda iusta solennium secularium
SCHOLAE ILLVSTRIS, cuius EPHORI fuerunt,
incipiente lustratione *prima* post conditum seculum *alterum*,
coram panegyri repraesentabuntur sermonibus Latinis,
in auditorio CLASSIS I. hora VII. ante meridiem
III. KAL. AVGVSTI, cl^o Idcc XXV.

a
CLASSIS SELECTAE ALVMNIS,
ERNESTO MICHAELE WEIDNER,
GEORGIOTHALENSI,
ADOLPHO ANTONIO HAVCKE,
SEEBERGENSI,
IOANNE ANDREA WEBER,

GOTHANO:
ad quos audiendos
ILLVSTRIS GYMNASII PATRONOS, ET FAVTORES
obseruantissime inuitat RECTOR,
GOTHOFREDVS VOCKERODT.

GOTHAE, LITTERIS REYHERIANIS.

Hist. Saxon.

H.

291, 28

1725.

Hist. Sax. eccles. 584.

Properitium rebus humanis NVMEN, quoties vexatis, laborantibusque fidelium coetibus succurrere, & intercedere periculis maioribus destinavit, in quae coniurata infensorum verbo, & operi diuino manus statuit illos coniecere, obicit huic idoneos vindices, qui remorari possint, audeantque improba consilia cum suae vitae, fortunaeue discrimine, Iezabeli Iehu, Athaliae puerum Ioasum, Antiochis Machabaeos, Diocletianis Constantinos. Atque his non deesse patitur sapientes, & fideles ministros, Rechabitam, Ionadab, Baaliticae impietatis vltori, Iehu, Ioiadam Ioaso, Iudae *consilii virum*, Simonem, & ne Christiana res, & sancti moris disciplina propugnata vitaretur, Constantinis, & Theodosiis Athanasios, & Chrysostomos. Idem contigisse vltimis his temporibus, cum euangelica veritas restituenda esset, & reuocanda ad integritatem pristinam sacra publica, non ita pridem decantatum est inter applausus seculares; grataque mente, & lingua memorata sunt summa SERENISSIMAE SAXONICAE DOMVS merita de re Christiana, & litteraria. Nec tum tacendi fuerunt, quorum opera, & consiliis pii, & religiosi principes adiuti de patria bene meruerunt, & quorum spectata

XLVII.

Etata est singularis industria, & fides in pietatis, & litterarum officinis, scholis, & academiis constituendis, ornandis, conseruandis. Sicut autem patria haec, & Gothana vrbs, scholaque habuit, & dedit, qui studiis, & consiliis Saxonibus heroibus adessent in re litteraria, & religiosa instauranda, prouehendaque ad eum statum, qui difficulter moueri, conuellique non facile posse videbatur; certe cum primum conderetur seculum, saluus satis, & incolumis, ab insidiis quidem, & vi non intactus; nondum tamen concussus apparebat: ita, cum ipso seculari plausu prouocata esset hostium impotentia, & ex insidiis coniecti essent in latrocinia, qui oppressum ibant veritatem euangelicam, essentque SAXONICI, & ANHALTINI sanguinis principes exoptatissima patriae periclitantis decora, & praesidia, BERNARDI, & ERNESTI, qui non dubitarent, corpora etiam sua opponere rerum inclinationi; & praesertim ERNESTVS PIVS pacis artium ita studiosus, vt nactus Gothanum patrimonii tractum regendum, quam sustentauerat socia opera, studiis, & opibus libertatem, & sacrorum integritatem vnice destinaret rectoribus institutis ornare, confirmare, & ad posteros propagare: fuerunt optimo PRINCIPI a consiliis, qui ad perficienda pie destinata paria ingenia, studia, & propositi fidem possent afferre, non ciuilis solum ordinis, & dignitatis viri, Hortleteri, Pruschenckii, Frantzki, Seckendorffi; sed sacrorum etiam antistites, & Gothani praesules, in ipsa Gothana pietatis, & litterarum officina, VVilciana, & VVeitziana fide, & industria ad bene merendum de patria, & euangelicam veritatem tuendam, nec non suis ingenii, doctrinaeque dotibus illustrandam solertissime instituti, in tabulae fronte nominati. Laudari eosdem conuenire videtur maxime inter continuatos plausus, quibus alterum SCHOLAE ILLVSTRIS seculum conditur, & sub ipsa illustrationem producendo talia exempla accendere rectora

discipulorum studia, & aemulam alere industriam. Non enim solum discipuli VVilckii, VVeitziique notae melioris fuerunt, & grati, memoresque beneficii, quamdiu vixerunt; sed eiusdem officinae, in qua adoleuerant, studiosissimi, piorumque eius institutorum fautores, & amplificatores, cum dignitas de ea bene merendi ipsis tribuisset facultatem, & auctoritatem. B. BALTHASARIS GVALTHERI quam clara fuerunt facta, tam obscura in Gothanis annalibus, a B. Sagittario publicatis, fuit memoria. Subdixerunt eam nostratibus beati viri fata vltima, quod euocato Brunsvigam parentatum ibidem est, posterique non ab ipso Gothanorum annalium conditore, B. Sagittario; sed ab iis, qui per texendam historiae Gothanae telam sibi proposuerunt, viris doctissimis, B. Tentzelio, & summe reuerendo Cypriano sollicitati sunt ad edenda auitae memoriae documenta, & ostendendum posteris, quam bene de patria, deque re literaria, & Christiana meruerit B. Gualtherus? Inde crebrior in SUPPLEMENTIS Gothanae historiae B. viri mentio est, eiusque notis, Eberiano Kalendario adscriptis, illustratur istius temporis notitia. Ecclesiasticorum actorum ephemerides, iustae molis volumen sibi subductum, incertum quomodo? queritur Gualtherianae proneptis maritus, plurimum reuerendus ERDMANNVS, primus Augustiniana aedis diaconus, & conqueruntur merito alii domesticae antiquitatis studiosi viri, dolentque isto pacto sublatum, vnde penitus nosci, & spectari in actu rerum arduarum possit BEATVS? Non agitata, & descriptas ab eo fuisse res leues, & superuacuas, ipsum curriculum functionis, in quod eum tantisper successus armorum Suecicorum cum PIO ERNESTO, legionis victricis praefecto, coniecit, fatis aperit. Herbipolitana dioecesis belli iure cum aliquandiu teneretur a victoribus, curias eius PIVS PRINCEPS ERNESTVS, chorum Gothanorum sacrorum praeful, D. Balthasar Gualtherus, regebat, & de sacris rostris non
fine

XLII.

ne admiratione, & applausu audiebatur euangelicam veritatem populo inculcans. Ista negotiorum moles, & temporum acerbitas non patiebantur virum doctissimum, plurimum linguarum peritum, & ad scribendum maxime idoneum, cogitare de edendis, relinquendisque posteris ingenii, & doctrinae monumentis. Quae tamen sub eius nomine leguntur, dictus Latine ICTO Hackelmanno sermo panegyricus: qui inter V Vittenii vitas locum inuenit: & Gothanae scholae encoenia secularia, Latino, vernaculoque stylo celebrata, satis produnt simile magistri, B. V Vilckii: cuius in tertium annum auditor fuit: ingenii lumen, & orationis flumen, nec non erecti animi candorem, non sua magis, quam aliena virtute, & laude delectati, & ad hanc fufe, & curate praedicandam proni. Causa itaque B. V Vilckio fuit, discedentem e suo complexu, & diaeta magistra plenum litteris, & recto proposito Gualtherum Ienensis academiae professoribus, & genero suo, V Volffio, commendandi impensius, ipsique suffragari ad illos honorum gradus, quos deinde Ienae, Gothae, & Brunsvigae est consecutus. Et B. Gualthero causa fuit, ex quo datus B. V Vilckio erat ephorus, cuius fuerat alumnus adeo dilectus, fauendi magistro, & studendi officinae, in qua ad tantam spem, dignitatemque adolescendi opportune, & indulgentissime sibi concessa fuerat facultas. Quemadmodum id praestiterit, res ipsa locuta est: aucta docentium stipendia, reparata, & ornata auditoria, RECTORIS domicilium altius exstructum, & *necessariis contuberniis, & cellulis amplificatum* B. V Vilckius in seculari oratione clementissimi PATRIS PATRIAE, IO. CASIMIRI, beneficio, & prouidentiae tribuit; sed ne optimum PRINCIPEM, conuersum ad ornandum Coburgense Lyceum, poeniteret indulgentiae, & desineret fauere scholae Gothanae, B. Gualtherus intercessit, atque, qua valebat apud eundem, gratia, & autoritate impetrauit, vt auspiciis PRINCIPIS licuerit secularia celebrare Gothanae scholae

lae encoenia sub finem anni MDCCXXIV. postquam mille & quadringentos florenos biennio ante, ipsius sine dubio rogatu, addiderat liberalissimus PRINCEPS bis mille florenis, quos MDCCIV. tribuerat augendis publicorum magistrorum stipendiis. Impressum typis monumentum illorum encoeniorum luculentum, & perpetuum apud posteros testimonium esse poterit Gothani antistitis in scholam, & praeceptores studii. Videas hic B. Gualtheri publicatam tabulam, qua ad solennia publica inuitat suae dioeceseos presbyterium vniuersum: sermonem ad populum habitum, & huic in fronte adpositum carmen, quo PRINCIPVM NVTRITORVM beneficium praedicatur, idque Latinum tam sani coloris, vt non temere IL. Gymnafii tunc secundus magister, IO. VVEITZIVS, in sua seculari oratione Gualtherum praedicauerit non tantum *Hebraei eloquii doctorem nitidissimum, & Musae Graecae antistitem*; sed ipsam *Latinae linguae facundiam, cui Venus in numeris, & suauis in carmine Peitho sessitet, aspergens Musaeo cuncta lepore, verbaque Mopsopio contingens singula melle*: in calce autem adiectam paraenesin ad R. presbyterium, qua huic sermo typis impressus dedicatur. Sequitur B. VVilckii tabula, qua ad suam, & collegae orationem secularem inuitantur ecclesiae ministri, nec non praefecturae, & ciuitatis Gothanae proceres: cui VVilckiana de rectoribus Gothanae scholae oratio, & B. VVeitzii SERIES CONRECTORVM Latino carmine descripta adiunguntur. Accedit ipsius B. Gualtheri clausula, Graeco nomine donata, religiosi voti, & piae gratulationis plena. Quam in sermone ad populum Gothanum vernaculo studeat RECTORI, & quam conciliatos illi velit scholarchas ad munus tam arduum recte obeundum, & tuendam iuuentutis disciplinam, luculentus huius argumenti locus testatur; nec sermonem claudit, antequam conceptis verbis gratiam, & auxilium diuinum expetiit ad implendum praecipuum dominicum de iuuentute

te

te in scholas excipienda, & ad Christum folerter, & fideliter
ducenda. Adeo abhorruit vir BEATVS a relinquendo suae
barbarae licentiae populo futuro, iuuentute cuiuscunque
fortis, & intercludenda schola publica tenuioribus, & mi-
nus fortunatis. Qua doctissimum VVeitzium complexus
fit caritate, prohibueritque, ne ei, & collegis, ipsique discipli-
nae scholasticae Gothanae aegre fieret, ex MSo volumine
actorum Raticianorum constat, quod denuo mecum pro
humanitate sua communicavit SRDS Cyprianus. Erant,
qui tum cum vitiatis scholarum institutis vetusta omnia
damnabant, quamuis recta, atque haec proscriptum ibant
cum docentium inertia, vt veri, rectique studiosis viris con-
flictandum esset corruptis vulgi, & potentiorum de re scho-
lastica iudiciis. B. autem VVeitzius cum in seculari car-
mine laudato vere de se, & collegis praedicare potuisset, se
in illustri schola Gothana pro parte virili munere suo fun-
gi, discipulorum animos accendere, totumque in eo esse, vt
schola incrementum capiat, & huius celebritate patria, &
hospita vrbs, Gotha, illustretur: conscius ephorus, B.
Gualtherus, scholasticae integritatis Gothanae, idoneusque
aestimator, & arbiter, vbi recte, vel secus res scholastica ad-
ministraretur, vtpote imbutus ipse in eadem officina rectis,
& solidis litterarum & artium fundamentis, frustra sollicita-
tus est autoritate, quamuis magna, PRINCIPIS ANHALTI-
NAE, ANNAE SOPHIAE, Raticii patronae, ad nouan-
dam rem scholasticam, & veteranis praeceptoribus obtru-
denda instituta nouata. Quae in laudato volumine MSto
feruantur de ea re scriptae epistolae B. Gualtheri non minus,
quam B. Matthiae Hoe de Hoenegk, quibus respondent
piae, & veri, rectique studiosissimae PRINCIPIS, Raticiana
solicite commendanti, docent, quam admirabili tempera-
mento vsi sint hi summi theologi in consultatione de re
scholastica recte constituenda, & quam solerter cauerint, ne
sua, principumque autoritate abuti quis posset ad vetusta in-
stitutata

111.

144
stituta temere nouanda, & rectiora noua, vbi his opus ef-
set, protinus repudianda pro vitiatis vetustis: et quam cor-
di illi fuerit, vt suo V Vilckio, & V Veitzio, officio rite fun-
ctis, salua esset autoritas? Ea patrocinia, praecipue autem
conscientia rerum recte in schola actarum, & fiducia rectio-
rum studiorum, tam constantem in proposito reddiderat B.
V Veitzium, vt post abitum, & breui ante obitum patroni,
B. Gualtheri, anno videlicet MDCCXXXIX cordate responde-
ret, cum magna autoritate pro Raticianis Comeniana de-
nuo commendarentur: *Quae cum tuis affectis per varios casus,
per tot discrimina rerum vis in Comenio inculcari, illa via com-
pendiaria in nostris scholis ita exercentur, vt ambagibus tam pha-
leratis, & flexibus Labyrinthis nullo modo sit opus: postmodum
sic ad usum transferuntur, vt per filum, & ductum auctoris a
discipulis exprimantur, atque in succum conuertantur, & sangui-
nem. Vultis vos selecta duntaxat ingenia? laudo. Utinam & nos
talia haberemus omnia. Sed in hac rerum perturbatione tardio-
res quoque tolerare cogimur; atque illi, vbi naturam expugna-
runt diligentia, saepenumero euadunt doctissimi, vt exemplis id
poterat demonstrari. Vide Heyderi POLITICA pag. 135. In
nostris scholis docemus sacra, tractamus Graeca, inculcamus La-
tina tali cum industria, & dexteritate, vt persuasum habeamus,
nos legibus, quae ab ILLUSTRISSIMO PRINCIPE, IO. CA-
SIMIRO, sunt latae, atque a viris summis approbatae, satisfacere.
Vestra pleraque omnia ita sunt comparata, vt priuatis sal-
tem in scholis; non autem exerceri in publicis possint: nisi vasti-
tatem classium subselliis adferre, aut omnimodam dissipationem
velimus. Disciplinam moderatam cum pietatis, et doctrinae in-
stillatione pariter adhibemus: neque Empusas modo cum baculo
minabundo refractarius praestituimus. Wenn man recht soll pro-
cediren, so muss alles ein durchgaengich Werck seyn, dass es nicht
heisse: hic ars nostra iacet, & tacet, vnd gehe alles auf ein lami-
aus: & sic miserum in modum spe saltim magnates lactentur ina-
ni, immensique sumtus abeant in ventos. Integram epistolam
cum*

XLVI.

cum carmine MSo, BEATI viri domesticum, ex quo emeritus fuit, statum aperiente: quod ex successoris, B. Reyheri, monumentis MSis non ita pridem rogatus communicavi cum eximia indolis VVeitziano pronepote, Georgio Carolo Herrio, Palaeobyrgico, auitae virtutis, & industriae aemulo: hic vulgabit, & simul patroni proavi sui, B. Gualtheri, memoriam, & merita de re litteraria, & scholastica Gothana pro viribus illustrabit. Cui officio non deerunt Gualtheriani posterii, non Strobelsii tantum; sed & solidae litteraturae studiosi Cothenii, quorum natus maximus apud Geneuenses claret, FRIDERICIANO beneficio vtens in colligenda, & ornanda suis ingenii, & doctrinae dotibus euangelica ecclesia: nec non Erdmanni, & horum propago, PLVRIMVM REVERENDI Hunii, mystae palatini, filii, si, quod ex animo precor, indoli praeclarae responderit industria, & paternae assiduitatis aemulatio. Nec defuit doctissimus, & in patriae historia versatissimus VValtershusanae ciuitatis consul, Iunckerus, qui illico manum iniecit excutiendae, & describendae Gualtherorum memoriae, & Balthasaris praecipue laudibus persequendis, ex quo audiuit, suis maioribus cognatae filiae consulis Friderichrodani, Hoffmanni, & Trubenbachiae maritum, D. Gualtherum, publice laudatum iri, communicauitque mecum humaniter, quae festinante quidem calamo; sed diligenter tamen, & docte de Gualtheris conscripsit, vt typis impressa vulgari mereantur, additque, quod a Ludouico Fidlero, Gualtherianae laudis studioso viro sacerdote, sex linguis, typis Brunsvigae MDCCXL. sub IALEMI statuae nomine, ad honestandam BEATI viri, eiusque linguarum peritiae memoriam est exscriptum. Ita in lucem, qua temporum iniuria caruerunt, reponentur, & qua dignissima sunt, consequentur celebritatem B. Balthasaris Gualtheri merita. Ad quae extollenda dum primo oratori documenta deerant, statuit Balthasarem cum Michaele VValthero, paullo post florente, & de *Bibliis Ernestinis*, nec non de Balthasaris successoris, B. Glas-

112
fii, memoria, quam habita, vulgataque parentatione honestavit, praeclare merito comparare, & vtriusque laudes publice decantare. Bonum factum tamen, & Gothanae scholae non modo; sed & ecclesiae auspiciatissimum, quod VVeitzio Reyherus, Gualthero Glassius successor contigit. Facebant ab illustri schola, qui emendandi nomine, & specie novare, vel turbare probatissima instituta fategerant, ex quo RECTOR illi datus est B. Reyherus, ea scholasticae eruditionis, & dexteritatis opinione, & fama, ut antequam ab ERNESTO PIO B. VVeitzio, DIRECTORIS nomine, & dignitate honestato adiungeretur, & postquam illo defuncto cum B. Hesso, & SELECTAE CLASSIS novis professoribus, Hanckio, & Rosenbergio, rem scholasticam rite, & ad praescriptum summorum, & litteratissimorum virorum, quibus PIVS PRINCEPS istud demandauerat negotium, tanquam non vltimum supremarum curiarum, procurauerat, florueratque successibus inculcando re-cta, solida, & explorata linguarum, & artium, cum sacris literis, & pietatis studiis coniungenda fundamenta: certatim in cathedras alias, scholasticas, & academicas, expetitus sit, impleantque documenta MSa, quibus alio vocatus, vel postulatus est, integrum iustae molis volumen. Sicut autem Gualtherus, antequam Brunsvigam secederet: quod ante diuisum inter fratres patrimonium, & assignatam PIO ERNESTO Gotham accidit; nec accidisset forsan, si citius PIVS PRINCEPS patriae pater factus esset: Hesso, Reyheri collegae, & successoris autor, & suffragator fuerat adeundi muneris scholastici, cum sacerdotio destinatus esset, & ei pene immineret: ita Reyhero praecipue fauebat cum religioso, & sancti propositi tenacissimo sacrorum palatinorum antistite, Brunchorstio, Glassius. Vtriusque MSae ad Reyherum litterae testantur illius curam paternam, huius affectum amicum: ut non ad virum scholasticum, tantorum munerum dignitati obnoxium; sed ad aequalem scriptae videantur: qui animi candor dominatur maxime in du-
abus

abus epistolis, quibus Glassius Reyhero ex sorore nepotem,
& explorandum, qui Ichtershusanae scholae moderator fie-
ri voluerat, commendat. Et talis notae certe esse oportebat,
qui PII PRINCIPIS destinata perficere volebant, & ad hoc
prouidentissime erant delecti. Ita coniunctis animis,
studiis, consiliisque facile, quae per longi Germanici belli
tempora passim inualuerat, barbaries, & inertia, profligaban-
tur, & Gothana res scholastica, aucta, & amplificata PII
PRINCIPIS liberalitate, & prouidentia singulari non minus,
quam res ecclesiastica dititionis vniuersae mirifice efflore-
scebat, adiuta maxime, & illustrata egregie edito BIBLIO-
RVM ERNESTINORVM codice, qui a Glassii ingenio, &
industria vltimam accepit manum, cum particulatim ope-
ras suas dudum contulisset Sondershusae adhuc agens: quo
eum SERENISSIMORVM PRINCIPVM SCHVVARTZ-
BVRGICORVM maiores illustrissimi, tanquam ciuem su-
um, ad praefecturam sacrorum euocauerant ab Hebraeae,
Graecaeque linguae professione, quam Ienae pro Balthasare
Gualthero ornandam susceperat; sed remiserunt tamen, ex
quo illa academia theologo opus habebat, defuncto Ioanne
Gerhardo, qui huius genuinus fuisset alumnus, & aemula-
ri posset virtutem, & fidem in tuenda veritatis euangelicae
integritate, eademque ornanda emendati moris, sanctique
propositi exemplo. Talis cum visus non solum esset SALO-
MO GLASSIVS; sed spectatus exploratis inculpatae vitae
documentis, cum non diu Ienae spartam, quam B. Gerhar-
dus vacuam fecerat, cum applausu obiisset: placuit PIO
PRINCIPI eum studiis suis adiungere, dum ad perficienda
pia destinata neminem magis idoneum reperiebat, Gualthe-
ro interim Brunsvigae pie defuncto; Hortlederique, & hu-
ius generi, Pruschenckii, consilio, studioque obtinuit, vt ex
Ienensi cathedra traduci se pateretur in praecipuam tunc
EVANGELICAE ECCLESIAE speculam, sacramque cu-
riam PII ERNESTI, PRINCIPIS nati, diuinoque instinctu,
cum conflictata res euangelica insidiis, & corruptelis vindi-

461.

124
ce opus haberet, & atlante, quasi excitati ad tuendam, ornan-
damque piis institutis veritatem, quam maiores cum vitae
etiam, & fortunarum periculo susceperant propugnandam.
Ideo denuo succedit Gualthero Glassius, & cum Brunchor-
ftio, Reyheroque PII PRINCIPIS vota implet, ILLVSTRIS
primum Gymnafii Gothani curricula omnia recte, & pie
constituendo. In hoc enim totus erat PIVS ERNESTVS, non
temere ratus, si res euangelica cum successu ornari, & emen-
dari debeat, exemplo potius, quam legibus, & vulgatis bo-
nis consiliis, piisque desideriiis rem esse tentandam, & adgre-
diendam. Opportunum itaque nactus erat administrum
laudatissimi instituti, Glassium, cuius doctrinae, & propofi-
ti integritas ex editis ingenii, scientiaeque speciminibus, cum
summo applausu euangelicorum non solum coetuum, &
antistitum; sed orbis CHRISTIANI vniuersi exceptis, ita
spectata, probataque erat, vt suspicionem finistram, & liuo-
rem, perpetua mala in pulcris conatibus, excluderent, nec
PIO PRINCIPI cum ratione obiici posset nouandae rei
Christianae studium, vel sacrorum publicorum mutando-
rum ausus insolitus, & semper inuidiosus. Ita Glassius non
pueris solum explicatiora pietatis praecepta, quae Euenius,
scholasticae rei consiliarius Ernestinus, & BIBLIORVM il-
lustratorum suasor, & adiutor praecipuus, proponenda sta-
tuerat, inculcari passus est; sed adolescentibus ipse pensa,
quae Hutterus, Glassii per anni spatium praceptor, vt plu-
rimum verbis librorum symbolicorum, in vsum scholarum
euangelicarum in compendium redegerat, in tria curricula
distincta, & suis notis illustrata, noscenda, & ediscenda propo-
fuit. Animaduertebat VIR BEATVS, & in memorata epi-
stola M Sa, qua nepotem ex sorore Reyhero commendat, con-
queritur, in scholis euangelicis, vbi Hutteri compendium
locum habet, sacra haec, quae *vnum necessarium* appellat, per-
functorie tractari; atque ideo suspicatur, nouitium alu-
mnum, in tali schola institutum, rudem, & horum sacrorum
expertem a rectore deprehensum iri. Statuit itaque has in
scho-

XLVI.

schola Gothana partes sibi ipsi deposcere, & alumnos aetate prouectiores docere ad Hutteri praescriptum symbolica euangelicae veritatis fundamenta; eadem inculcanda iunioribus commendare **RECTORI, CONRECTORI, & TERTIAE CLASSIS** praeceptoribus: atque cuique curriculo assignata ad ediscendum quotannis pensa designare maioribus, minoribus, minimis typis litterarum. Cuius formae cum exscribendum dedisset Hutteriani compendii, suis notis illustrati, exemplum Reyherianis typis: quibus tunc Schallius praecerat: cum reliquis in vsum iuuentutis scholasticae communi, & Reyheri nomine editis libellis: exemplum reetae, & religiosae institutionis scholasticae Ernestinae publicata illa instrumenta fuerunt, & passim a vicinis, & exteris, ipsisque Russis omni applausu excepti sunt, qui edebantur, Brunchorstio, Glassio, & Reyhero autoribus, libelli catechetici, grammatici, rhetorici, philosophici, historicique; quotquot auspiciis **PII ERNESTI**, in vsum Gothani Gymnasii, & scholarum ditionis Gothanae, vulgatos esse, frons, titulusque profitebatur. Delectatus optimus **PRINCEPS** successibus pii instituti maiora animo agitauit, quibus euangelica veritas, pietasque conseruaretur, propagareturque ad posteros, & exteros; praesertim cum ad honorata illius ministeria accederent, qui linguarum, & locorum peritia, qualis in Ludolfis apparuit, tentanda cum exteris commercia possent adiuuare. Quibus piis destinatis perficiendis quamuis tempora obstiterint, & administratorum penuria; atque perditum videantur sumtus impensi ad constituendum euangelicorum theologorum collegium, cuius autoritate intestina vulnera sanarentur, & intercederetur grauioribus offensionibus: quale B. Hunnius suaserat: ad quaerenda cum Aethiopibus, & Russis religiosa commercia: ad solanda orbitatis damna, & fortunae naufragia, condenda orphanotropha, & ergastula: post fata tamen **PII PRINCIPIS** a piorum ministrorum filiis, ipsiusque **SERENISSIMIS** posteris, qui perfici Ernestina pia instituta animaduertunt, & ad Indos, & Russos propagari: qui audiunt, in vsum totius orientis Malabarice, & Arabice sacros diuini verbi codices exscribi: quique vident, **FRIDERICIANIS** auspiciis in hac regia vrbe orbos pie educari, maleferiatos custodiri, atque ad operas publicas adhiberi, cogique: si ciues fuerint non mali, agnoscent, non irrita fuisse, & superuacua maiora destinata Ernestina, nec sine honore, & laude memorandos esse primos religiosi instituti ministros fideles, Glassium cum Brunchorstio, & Reyhero, Ludolphisque, qui pium **PRINCIPIS** propositum si non excitarunt; adiuuerunt tamen, & confirmarunt. Certe Glassii scripta praeter **PHILOLOGIAM SACRAM**, toties in ciuium, exterorumque vsum exscribendo typis repetitam, adhuc desideratissima esse, celebris Musei philologici, exercitationum, & animaduersionum philologicarum, & historicarum scriptor, *Thomas Crenius,*

adeo non dissimulat, vt quorundam opusculorum Glassianorum causa, quae suis fasciculis inserere destinauerat, Gotham litteras scriberet. Non in posteris extinctum veri, rectique amorem, nepotis Glassii, B. Conradi Kessleri, merita de schola illustri, & scripta, pietatis, & recti de rebus iudicii plena, post huius fata loquuntur. Tanto minus viri memoria obscurari apud nos potuit; sed post fata eius, sicut saxum, facie D. Glassii figuratum, in praecipuo templi Augustiniani loco constitutum, in oculis omnium; ita in oculis, luce, & celebritate versantur facta, dicta, & scripta Glassiana, decantata a pluribus viris doctissimis, laudato Michaelae Walthero, Spizelio, Frehero, Wittenio, & Gothanorum annalium conditore diligentissimo, Sagittario, adeo vt *alteri oratori*, qui sua, & commilitonum rectiora studia accendere Glassianis meritis publice repraesentandis iussus est, non tam laborandum fuerit de dicendi materia, quam delectu rerum dicendarum. Idem contigit *tertio oratori*, qui IOANNEM CHRISTIANVM GOTTERVM eodem nomine publice laudandum sibi proposuit. Post fata pio Gothanorum huic praefuli accidit, quod PSALMISTA pietatis cultoribus pollicetur: PIORVM POSTERITATEM FELICEM, & FORTVNATAM ESSE OPORTERE. Adeo Gotteri posterii florent ingeniis, studiis, dignitatibus, magnatum gratia, & illustribus affinitatibus, spectanturque in honoratis ministeriis, curiis, sacerdotiis, nec non praefecturis civilibus, & ecclesiasticis, vt ornamentorum, & opportunitatum huius vitae aliquid addi illis posse non videatur. Quo pacto cum inter maiores habuisset BEATVS nobiles de Zedewitz, & de Greussen, nactus est inter posteros sua virtute, meritisque non minus, quam Caesaris beneficio nobiles, nobiliumque Francorum, & Thuringicorum generos, ac nurus. Fata, & ornamenta ista virtuti, & meritis respondisse, id vnum documento esse poterat, quod Gotterus de PII ERNESTI fuit delectu: cui quamuis non defuisset ad munera publica suffragatio summorum theologorum, Gerhardi, Maioris, Himmeli, Glassii: quos habuerat Ienae praeceptores; nec non StahlII, cui adhaeserat penitus, operamque in vulgandis scriptis praestiterat: PIO PRINCIPI tamen, melioris notae theologorum fautori, & aestimatori solerti, per se cognitus, & dignus iudicatus est ecclesiasticis praefecturis, cum Muhlbergensi sacerdotio, suffragante Erfurtensium antistite, Io. Kromayero, impetrato, fungeretur, nimirum Wachsenburgica, Ichtershufana, Tondorfensi, Witzlebiensisque dynastiae, nec non Eisfeldensi, ac tandem post Glassii fata suprema Gothana, locoque inter curiae sacrorum summae proceres; cui aliquandiu, cum praeses fatis concessisset, huius nomine, & dignitate non sine laude, & negotiorum ecclesiasticorum successu praefuit. Fretus BEATVS conscientia factorum pro symbolo usurpavit illud Bernhardi: *Nullum turbaui, discordes pacificaui, laesus sustinui*

nui

nui, nec mihi complacui: quod admirabile videtur, qui naturam muneris intuentur. Geri bona fide id vix posse videtur sine multorum offensione, nec stylo Myconiano oves recte pasci, nisi hirci compescantur. Sed, vere id de se esse professum BEATVM, idoneus testis praesto est, B. Georgius Hessus, illustris GYMNASII RECTOR, laborum socius, vitae, & factorum spectator pene quotidianus, aestimator sincerus, laudatorque religiosus, utpote qui pium parentandi officium Gottero suo praestare statuit: in quo tribuendo tam parcus erat, ut collegae suo, Rumpelio, pleraque expedienda relinqueret, quoties huius generis officia publicam poscebant testificationem. At vero ut Gotterianae virtutis memoria integra posteritati proderetur, annis, & laboribus scholasticis fessas ingenii vires excitat, & copiose dicendas, decantandasque per vices coram ILLUSTRIS panegyri viri BEATI laudes Latino, vernaculoque sermone instituit. Liceat ipsis Hessi verbis insigniora BEATI elogia hac tabula exhibere! *Sicut ceteris maior erat, & tenebat decus, quo contingere splendidius homini theologo vix potest: ita ne alii ad sortem redigerentur viliores, quantum in ipso erat, cauebat studiose.* Qualis salutantibus apparuerit, Hessus ita describit: *nunquam inclusus, obuius semper, & vltro occurrens, mira facilitate omnibus responsa dans: idque non molestiam, aut afflictionem; sed aliquam voluptatis suae partem putans.* Non ideo diminutam ipsius, & muneris autoritatem; sed hanc in tanta morum facilitate sartam, rectamque mansisse, diserte his verbis testatur: *tanto quemque coli, & suspici magis, quo carior ipse, amicioque Deo aestimetur.* Certe mihi puero venerandum videbatur Gotteri nomen, cum eius opera, & studio emendatus, & veteris pietatis studiosis commendatus Kempisii libellus de Christo imitando in manus meas incideret. Talis perpetua mentis agitatio, & custodia vitae integrae, & a prava cupiditate domina intactae talem praestabat Gotterum, qualem Hessus fuisse notat: *scholae corpus viuido, vegetoque spiritu animauit, praeceptorum dignitatem contra scholastici nominis hostes asseruit: quis Gotterum unquam, siue concionaretur in templo, siue doceret in schola, haerere, & frigescere aduertit?* Et quamquam coniecto mature in actum rerum patriae salutarium otium non superesset ad meditanda ingenii, litterariaeque industriae monumenta; nec cordi esset adeo scriptis inclarescere, & volitare per ora virorum; praeter Kempisii libellum ab ingenio, & manu eius sunt plura publico nomine edita, atque inter haec praecipue sermonum sacrorum ad populum habendorum typi, quibus rudibus consulere, & rerum recte agendarum, accommodateque ad popularem captum, & pietatis usum dicendi rationem maluit praescribere, quam pati, ut cum auditorum damno in fungendo sacro munere haerent, suaque inscitia conflictarentur imperiti. Spectatum hic est, quid
ex

ex Stahliana schola non minus, quam Gerhardina, & Glassiana, ad sacros usus afferre B. Gotterus, & quam bene docere potuerit doctores ipsos, qui didicerat bene distinguere. Intelligi hinc, credo, quam commemoratio talium exemplorum accendere possit recta iuuentutis studia, & prouocare, confirmareque pium propositum in apparatu sacri muneris mature destinandi, & persequendi, quae publice salutaria sunt, excutiendique sensum profanum, a sanctiore litteratura abhorrentem, nec non abiiciendi falsum iudicium, quo impediti credunt falcem in alienam messem mitti, si civilis prudentiae, & iuris studiosi sacra studia tractent impensius, vel futuri theologi, & clerici attingant iuris, & aliarum artium disciplinas. Glassius, & Gotterus aliquandiu ex instituto iuris studio addicti fuerunt; nec Balthasarem Gualtherum expertem eius fuisse, perscripta ab eo curatissime Hackelmani, summi Icti, memoria abunde docet. Qui autem cum eo comparatur, Michaelem Waltherum medicinam initio tractasse, constat. Ita minus hallucinantur theologi, & clerici viri in distinguendis civilibus, Christianisque officiis, cauentque facilius eorum perturbacionem: vnde graues reipublicae, et Christianae offensiones existere, constat. Cum in fatis esset, vt SAXONICI sanguinis decus, PIVS ERNESTVS, rem euangelicam, variis insidiis, & discriminibus conflictatam, vindicaret, ornaretque, talibus opus habuit ministris. Quorum studia, merita, & fata dum publice commemorabunt declamatores in tabulae fronte nominati, vt conatibus alumnorum faueant, & frequentes ad audiendum adsint rectorum studiorum fautores, diuinumque munus praedicent, quo ista tria lumina patriae, vniuersaeque ecclesiae euangelicae exoptatissime data sunt, per solennia lustrationis initia etiam atque etiam rogantur. P. P. IV. KAL. AVGVSTI
 clō 16ccXXV.

Nebst denen im Schul-Iubel-Programmate allbereit gemeldeten Gedächtnis-Pfennigen, welche der Kayserl. und Fürstl. Sachf. privilegirte Medailleur, Herr Christian V Vermuth, auszufertigen übernommen, sind bey demselben zu finden SRI FRIDERICI, & SRAE MAGDALENAE AVGVSTAE Brustbilder mit 2. verschiedenen Reversen, iede 2 Loth schwer, in Silber vor 2 th. in Engl. Zinn vor 8 gr. Eine andere Schul-Iubel-Medaille, den Heyland vorstellend, mit der Überschrift: Meos nosco, meque noscunt mei, u. Unterschrift: GOTHAE MICONIVS QVOD TENTAT, NITSCHIVS VRGET, mit 2 Reversen von curiösen Inventionen, in Silber vor 8 gr. in Engl. Zinn vor 2 gr. und die letzte auf gegenwertigen Abtum gefertigte, alle Superintendenten, als Gymnasii Ephoros, und Theologiae Professores vorstellend mit folgendem Verse:

GVALTHER, GLASS, GOTTER, TRIBECHOVVS, FERGIVS, ET NITSCH
 ORNANT GOTHANVM LVMINA CLARA CHORVM.

auf dem Revers die Beförderer:

PRIMVM IAN CASIMIRI, MEDIOS ERNESTVS ADOPTAT
 QVATTVOR; VLTIMVS AT FRIDRICIANVS ERAT.

in Golds auf 3 Ducaten vor 9 th. in Silber vor 16 gr. in Kupffer vor 4 gr. in Zinn vor 2 gr.

— (o) —